

Barwy nadpopradzkiej nuty

**Nagrania archiwalne tradycyjnych pieśni i muzyki górali nadpopradzkich
ze Zbiorów Fonograficznych Instytutu Sztuki PAN**

dr Jacek Jackowski

*Dzisiok casami na psiorce¹ nicyji
Siodom wieczorami w góry zapatrzoneo.
Tak mi sie zdaje, ze dziesi w powietrzu
Jesce przelatuje śpiywka nieskońcono.*

(fragment wiersza *Corni górole* Wandy Łomnickiej-Dulak)

1

Na niniejszej płycie zaprezentowano wybrane historyczne nagrania archiwalne muzycznego folkloru górali nadpopradzkich ze Zbiorów Fonograficznych Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk. Jest to pierwsze wydawnictwo w ramach regionalnej serii *ISPAN Folk Music Collection* poświęcone niewielkiej etnograficznej grupie, w tym wypadku grupie polskich górali karpackich, tak zwanych czarnych górali².

Górale nadpopradzcy, zwani także rytersko-piwniczańskimi – grupa górali wysunięta najbardziej na wschód – zamieszkują centralną część Beskidu Sądeckiego, tereny polskiej części doliny Popradu i Puszczy Karpackiej skupione wokół miejscowości: Piwniczna, Rytro (pogranicze z Łachami sądeckimi), Łomnica, a także Głębokie, Kokuszka, Sucha Struga i Młodów. Z pierwszych trzech

1 *Psiora* – trawa rosnąca wysoko w górach.

2 Nazwę tę lud nadpopradzki zawdzięcza charakterystycznemu ciemnemu kolorowi sukna w elementach tradycyjnego męskiego ubioru: spodniach (tzw. *holośniach*), kamizelkach, *gurmanach*, kapełuszach (Brylak-Załuska 2011: 11).

wymienionych powyżej miejscowości pochodzą nagrania dokumentalne zaprezentowane na niniejszym wydawnictwie płytowym. Mieszkańcy tego regionu trudnili się głównie rolnictwem (owies, jęczmień, żyto), hodowlą, pasterstwem, szalaśnictwem, a także rzemiosłem, przemysłem drzewnym (dawniej transport drewna przez flisaków Popradem i Dunajcem) i obróbką wełny.

Wobec niewielkiej – w porównaniu z innymi grupami polskich górali, np. Podhalanami czy Orawianami – ilości dostępnej najstarszej dokumentacji fonograficznej, twórcy prezentowanego wyboru nagrań skupili się zwłaszcza na wątkach mało dziś znanych, być może zapomnianych i, zapewne, charakterystycznych dla tej części wschodniego pasma Beskidu Sądeckiego. Nadpopradzka dawna nuta jest wielobarwna i funkcjonowała obok repertuaru charakterystycznego dla grup etnograficznych i etnicznych sąsiadujących z czarnymi góralami, a więc, przede wszystkim, obok pieśni i muzyki Lachów sądeckich, górali łąckich, a także Łemków – karpackich górali rusińskich, dawniej zwanych Rusnakami. Wpływy na lokalną muzykę (i nie tylko) docierały także z terenów Pogórza Zachodniego i Zagórza a także spoza południowej granicy, zwłaszcza słowackiego Spisza. Ten repertuarowy i stylistyczny tygiel zyskał odbicie także w zarejestrowanych niedługo po zakończeniu drugiej wojny światowej nagraniach archiwalnych, spośród których wybrano – staraniem autorów płyty – materiał najciekawszy, najbardziej tradycyjny i charakterystyczny dla historycznego obrazu lokalnej muzyki, mieniającej się wieloma odcieniami wariantów zachowanego tu repertuaru. Wśród czynników, które wpłynęły na nieco mniejszą niż w niektórych innych rejonach górskich hermetyczność kultury tradycyjnej (w tym muzycznej) i asymilację także ościennego repertuaru, zapewne najważniejszymi były:

1. Swoista otwartość historyczna tych terenów związana z przebiegającym tu szlakiem handlowym i dyplomatycznym: Węgry – przez Stary i Nowy Sącz – Kraków (historyczne znaczenie Piwnicznej – lokowanego w XIV w. i obdarzanego przywilejami wolnego miasta królewskiego wraz z przysiółkami, ośrodka handlowego już w średniowieczu

[Stamirski 1961]³, funkcjonowanie tu komory celnej, miejsce jarmarków).

2. Usytuowanie wzdłuż pogranicznego Popradu (flisactwo od XV do XIX w., wodny szlak gospodarczy [Jeřábek 1961]).
3. Czasowe migracje ludności (służba, prace polowe czy košby na Węgrzech i Słowacji, ale także pobyt w wojsku austriackim, a nawet pielgrzymki do Kalwarii czy odpusty, przy okazji których spotykała się ludność lokalna i słowacka [Talar, Łomnicka-Dulak 215: 22-23]).
4. Szczególny historyczny kontakt z Węgrami od 1412 r. (w związku z tzw. zastawem spiskim) oraz przynależność do Austro-Węgier już od 1770 r. (migracje na Spisz).
5. Wreszcie – tym razem podobnie do wielu krain – odkryty na przełomie XIX i XX w. uzdrowski charakter regionu wraz z budową linii kolejowej i rozwojem turystyki, co wpłynęło na dynamikę i przemiany lokalnej tradycji.

3

Z drugiej strony należy podkreślić fakt zachowawczości i przywiązania do tradycji oraz coraz bardziej umacniany regionalizm:

W kulturze ludowej interesujących nas wsi nadpopradzkich, podobnie zresztą jak i u innych grup karpaccich, zadziwiająco długo przetrwało sporo tradycyjnych, czy wręcz archaicznych elementów bytowania, będących śladami sposobu życia wcześniejszych pokoleń. Ilość tych śladów (zarówno w sferze materialnej jak i np. w folklorze) świadczy zarówno o tzw. zachowawczości karpacciej kultury, związanej z naturalną izolacją górskich osad w przeszłości, jak i o autentycznym przywiązaniu ludności tego regionu do „swojszczyzny” (Brylak-Zaluska 2011: 13-14).

3 Wiódł tędy najkrótszy szlak ze stolicy Polski do Budapesztu, co miało istotne znaczenie w czasach okupacji hitlerowskiej.

Niniejsze wydawnictwo jest próbą wskazania – na tle repertuaru pogranicznego i napływowego – wątków charakterystycznych dla folkloru górali nadpopradzkich i gdzie indziej niespotykanych. Muzykalność tutejszego ludu była, i pozostaje nadal – podobnie jak przywiązanie do tradycji – jedną z jego cech nadrzędnych:

Śpiewało się tu od zarania dziejów, głos niósł się po górach i dolinach, Groniach i ubocach, muzyka towarzyszyła mieszkańcom tego skrawka naszej Ojczyzny od narodzin do śmierci. [...] Pieśni o nucie tęsknej, rzewliwej, ale i te skrzące się dźwiękiem, śpiewane w chwilach uroczystych i w czasie obrzędów, ale i podczas pracy, wypasu owiec, załotów, potańcówek; śpiewane w chwilach radości i smutku (Kulig, Kurzeja, Łomnicka-Dulak, Rzeźnik 2018: 3).

- 4 Przedstawiony wybór nagrań może stanowić istotne źródło do dokładniejszego poznania rzeczywistego brzmienia, stylu i manier wykonawczych bogatego zbioru zapisów pieśni nadpopradzkich, zgromadzonych z wielu źródeł, m.in. z Muzeum Etnograficznego im. Seweryna Udzieli w Krakowie (zapisy tekstów dokonane przez Franciszka Nowotnego⁴ w 1908 r.), Instytutu Sztuki PAN, Małopolskiego Centrum Kultury SOKÓŁ oraz ze zbiorów powojennych, zaczerpniętych z kolekcji Anny Wyzysk (zbiory pieśni nabożnych⁵), nauczycieli

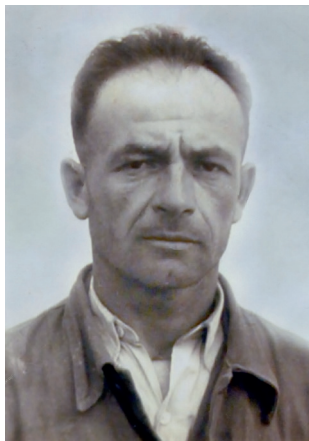
4 Franciszek Nowotny (ur. w 1884 r.) pochodził z okolic Tamowa, był słuchaczem seminarium nauczycielskiego w Rzeszowie, studentem Uniwersytetu Lwowskiego i Jagiellońskiego. W latach 1907-1909 nauczyciel nadetatowy w szkole ludowej w Piwnicznej (Dybiec 2018: 318-319). Zapisy pieśni sporządził zapewne z inspiracji (lub za namową) Seweryna Udzieli, a data powstania zapisów wskazywały na związek tej pracy dokumentacyjnej z realizacją prac na rzecz Ministerstwa Wyznań i Oświaty w Wiedniu, które w końcu pierwszej dekady XX w. (1907-1910) powołało kolejną akcję zbierania literatury i muzyki ludowej na terenach należących wówczas do cesarstwa. Odpowiedzialnym za dostarczanie materiału z terenu Galicji do Wiednia był wówczas Seweryn Udziela, a w skład lokalnego komitetu akcji wchodził m.in. Roman Zawiliński – autor pierwszego zapisu fonograficznego dokonanego na Podhalu (Jackowski 2014: 49).

5 Wiele pieśni o tematyce religijnej podała także wykonawczyni Albina Łomnicka, a pątnicze pieśni zaczerpnięto z zeszytu przewodnika kalwaryjskiego Stanisława Długosza. Pieśni nabożne (kalwa-

Eugeniusza i Marię Lebdowiczów⁶, Edwarda Gruceli⁷ i zapisów bliższych czasem współczesnym, dokonanych przez Mieczysława i Jerzego Łomnickich oraz Dariusza Rzeźnika i Wandę Łomnicką-Dulak). Źródła te – w celu zachowania i utrwalenia ich w pamięci kolejnych pokoleń – w postaci transkrypcji melodii i tekstów wydano staraniem Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Piwnicznej-Zdroju (Szurmiak-Bogucka, Wojtas: 2011⁸) oraz Stowarzyszenia Górali Nadpopradzkich (Kulig, Kurzeja, Łomnicka-Dulak, Rzeźnik: 2016; 2018⁹). Wspomniane źródła zostały sporządzone w ubiegłym stuleciu, a najstarsze zapisy

ryjskie, wielkopostne i za zmarłych) podały też Anna Stelmach i Genowefa Franczak (Kulig, Kurzeja, Łomnicka-Dulak, Rzeźnik 2016: 5, 300-364).

- 6 Teksty pieśni i przyspiewek zapisywał nauczyciel, Eugeniusz Lebdowicz w latach 50. ubiegłego wieku podczas pracy w szkołach za Zaczerczyku i w Ryttrze. Zapisy pozyskane zaś w latach 60. i 70. przez Marię i Eugeniusza Lebdowiczów to podsumowanie prac uczniów Szkoły Podstawowej w Piwnicznej. Wiemy też, że Eugeniusz Lebdowicz, zainteresowany lokalną gwarą, nagrywał na taśmę magnetofonową opowieści najstarszych mieszkańców Piwnicznej. Pierwszego nagrania wypowiedzi Marii Gruceli z Równi na taśmie magnetofonowej i przy użyciu dużego magnetofonu skrzynkowego dokonali Eugeniusz Lebdowicz wraz z Edwardem Grucelą na początku lat 60. ub. wieku. Nagrano wówczas opisy dawnych ubiorów kobiet i mężczyzn, tańców, jakie tańczono w czasie jej młodości (niektóre prezentowała) i kilka przyspiewek. Nagrania dokonano dla organizowanego wówczas zespołu regionalnego (Lebdowiczowa 2018: 324).
- 7 Edward Grucela był jednym z założycieli Regionalnego Zespołu Dolina Popradu w Piwnicznej. Na przestrzeni lat 50. i 70. stworzył w ramach badań terenowych bogatą dokumentację zapisów tekstów i melodii (Grucela był nauczycielem i skrzypkiem) pieśni, przyspiewek i tańców górali nadpopradzkich, także w nagraniach wideofonicznych. Najstarszą informatorką, od której wiadomości i repertuar utrwalili Lebdowicz i Grucela, była Maria Grucela ur. w 1897 r. Gruceli zawdzięczamy również zapis wesela piwniczańskiego (Szurmiak-Bogucka, Wojtas 2011: 91-109).
- 8 Zbiór transkrypcji 44 pieśni, 28 przyspiewek i 12 tańców.
- 9 Wydanie antologii z 2018 r. uwzględniła część zapisów i uzupełnienia o najstarsze zapisy zbiór opublikowany dwa lata wcześniej. W pierwszym śpiewniku, z 2016 r., zaprezentowano pieśni w układzie funkcjonalno-gatunkowym: obrzędowe (kolędy życzeniowe, pieśni weselne), powszechne, przyspiewki, pieśni do tańców, nabożne. Uwzględniono także melodie instrumentalne, a dopełnienie tych niemal pół tysiąca zapisów nutowych i słowno-muzycznych stanowią teksty (ponad dwieście) podane bez melodii. Druga antologia to ponad dwieście zapisów nutowych i aż pięćset sześćdziesiąt tekstów (bez nut).

Fot. 1 Jan Kopyciński,
ur. w 1914 r., Piwniczna [numery:
4-6, 15, 28, 51, 76, 78].

Franciszka Nowotnego to zapewne pierwsze dokumenty, bowiem w tomach 44 i 45 *Dzieł Wszystkich Oskara Kolberga (Góry i Pogórze)* próżno szukać zapisów z interesującego nas rejonu (Szurmiak-Bogucka 2011: 65), jeśli nie liczyć trzech zapisów z nieodległego Żegiestowa (*Góralu, Góralu z twemi kwiczołami, Nie bój się, Góralu oraz Kiedym ja se kozy pasał* [Kolberg 1968: 104-16, nr 1218-1219; 226 nr 1626]). Prezentowane nagrania – jako dokument fonograficzny – stanowią dopełnienie i uzupełnienie zapisów nutowych, zwłaszcza w tej warstwie, której nie udało się uchwycić transkrybentem w szkicach nutowych tworzonych ze słuchu¹⁰. Podkreślimy, iż generacja wykonawców zaprezentowanych na płycie sięga drugiej połowy XIX wieku (słyszymy tu pieśni i melodie wykonane przez pięć osób, które urodziły się przed 1900 r. [np. 2, 10, 16, 20-22, 24, 79, 42, 45-46, 47, 58-59, 63, 90-93]). Mamy tu

zatem utrwaloną w nagraniach reprezentację folkloru muzycznego pokolenia, do którego dotarł też Edward Grucela (wspomniana Maria Grucela ur. w 1897 r.) a nawet starszego (najstarsi bowiem wykonawcy utrwaleni w prezentowanych nagraniach to Michał Jasnos ur. w 1875 r. i Katarzyna Fiedor ur. w 1876 r.). Na-

10 Np. rękopiśmienne transkrypcje muzyczne tworzone w ramach Akcji Zbierania Folkloru Muzycznego (zapisów repertuaru górali nadpopradzkich dokonywała Aleksandra Szurmiak w 1952) były, jako szkice, tworzone w celu przygotowania wyboru repertuaru do nagrania na taśmie magnetofonowej. Nie są to zatem transkrypcje z nagrań szczegółowo uwzględniające detale wykonawcze..

leży także pamiętać, iż późniejsze już badania terenowe dokonywane od niemal ćwierci wieku przez Wandę Łomnicą-Dulak oraz współcześnie (lata 2014-2017, połączone z nagraniami) wraz ze zmarłym niedawno, nieodżałowanym Dariuszem Rzeźnikiem, w których zarejestrowano m.in. wykonania pieśni przez generację śpiewaków urodzonych jeszcze w okresie międzywojennym, stanowią cenne uzupełniające źródło o charakterze dokumentalnym i powinny zostać zachowane, zarchiwizowane oraz opublikowane w formie dźwiękowej¹¹.

Nagrania zaprezentowane na płycie *Barwy nadpropradzkiej nuty* to wybór dziewięćdziesięciu trzech dokumentalnych przykładów muzycznych spośród 334 pozycji wokalnych i instrumentalnych zarejestrowanych w ramach ogólnopolskiej Akcji Zbierania Folkloru Muzycznego¹² w Piwnicznej i w Łomnicy w dniach 16-19 listopada 1952 r. (dwa nagrania sporządzono także w Łącku-Wolakach, tuż przed dokumentacją na interesującym nas terenie). Za realizację nagrań odpowiedzialni byli członkowie Ekipy Krakowskiej Akcji, którą kierował Włodzimierz Poźniak. W skład całej ekipy, działającej na szerokim terenie obejmującym m.in. Podhale, Orawę, Spisz, Sądecczyznę, wchodziło: Marian Ambros, choreograf Kazimierz Bogucki, Aleksandra Szurmiak, Hanna Czajkówna (wówczas zatrudniona była w Nauczycielskiej Szkole Muzycznej w Nowym Targu), Władysław Dyląg, Jan Krzywacz, kompozytor Włodzimierz Kotoński, Józef Miks, Zbigniew Soja, Janina Sroka (zatrudniona jako sekretarka Ekipy), Józef Szczotka i Ewa Zagrodzka. Ekipa pierwotnie składała się z 3 grup:

- grupa „Nadrabie”, pracująca na terenie: Brzesko, Bochnia, Myślenice, Siedlec n. Rabą, Kłaj;

11 Małopolskie Centrum Kultury Sokół posiada w swych zasobach także nowsze rejestracje wideofoniczne tańców dokonane przez Marka Bieszczada (Wojtas, Grucela 2011: 43). Należy podkreślić, iż w czasie eksploracji terenowych pozyskano również wiele oryginalnych zapisów tekstów pieśni sporządzonych przez samych wykonawców z zeszytach – to nie mniej istotne i warte archiwizacji dokumenty.

12 Więcej informacji o Akcji Zbierania Folkloru Muzycznego Słuchacze i Czytelnicy odnajdą w komentarzach do wcześniejszych płyt z niniejszej serii ISPAN Folk Music Collection a także w pracach J. Jackowskiego (2011, 2015)

- grupa „Podhale”: Podhale Skalne, dolina Dunajca, Spisz, Beskid sądecko-krynicki;
- grupa „Żywiec”: rejestracje wzdłuż gościńca czadeckiego i orawskiego, Beskid Mały oraz bieg Skawy.

Na omawianych terenach działała grupa „podhalańska”, której skład zasilali studenci muzykologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Członkowie Ekipy Krakowskiej przeważnie rekrutowali się z pracowników, absolwentów lub studentów Katedry Muzykologii Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Państwowy Instytut Sztuki prowadzi od lipca 1950 r. na terenie całego kraju akcję zbierania ludowych pieśni i utworów muzycznych. W akcji tej na terenie woj. krakowskiego dużą pomoc Państw. Instytutowi Sztuki przynoszą studenci muzykologii UJ, przeszkoleni na specjalnym obozie muzykologów koło Porąbki (Anonim 1952).

8

Właśnie Aleksandra Szurmiak uczestniczyła w początkach Akcji jeszcze jako studentka Muzykologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace omawianej Ekipy – ale nie w regionie górali nadpopradzkich – wspomagała też niewymieniana zwykle w literaturze fachowej dwuosobowa grupa „Beskid”, która działała na południu kraju – od Gorców, Rabki do Szczawnicy i na ziemi sądeckiej, aż po Rożnów, Czchów, Grybów i Ciężkowice. W jej skład wchodził: Mieczysław Mirek – zbieracz folkloru, działacz kulturalny, dyrektor Szkoły Muzycznej w Nowym Sączu – oraz jego żona (eli 1952: 5).

Prace dokumentacyjne na terenach zamieszkałych przez górali nadpopradzkich były kontynuacją działań członków Ekipy, którzy jeszcze kilka dni wcześniej dokonywali nagrań na Podhalu, a od 15 listopada rozpoczęli utrwalanie folkloru muzycznego ówczesnego powiatu nowosądeckiego, rozpoczynając dokumentację fonograficzną od sesji w Łącku (nagrano wtedy materiał

muzyczny m.in. z Jadamwoli, Czarnego Potoku, Zagorzyna). 16 listopada rozpoczęto nagrania na opisywanym tu terenie w Łomnicy i, w następnych dniach, kontynuowano prace w Piwnicznej i w Rytrze, dokąd na sesje dokumentacyjne dojeżdżali muzycy i śpiewacy z okolicznych przysiółków omawianego regionu (np. z Piwnicznej-Zaczerzyczka, Piwnicznej-Śmigowskie, Piwnicznej-Trześniowego Gronia, Rytra-Sucha Struga, Rytra-Roztoki Wielkiej, Roztoki

Fot. 2. Genowefa Śmigowska (z prawej),
ur. w 1926 r., Piwniczna [numery: 14, 27].

9

Ryterskiej) oraz pochodzący z okolic: Wierchomli Wielkiej (tu, w miejscu zamieszkiwanym do 1947 r. przez Łemków, spodziewano się utrwalenia dawnego repertuaru z Piwnicznej i Łomnicy wśród pochodzącej stamtąd ludności, którą zasiedlono Wierchomlę), Koniuszowej, Jamnicy, Ptaszkowej, Rdziosłowa, Starego Sącza, Biczyc, Witowie Górnych i Dolnych, Wojakowej. Pieśni i melodie podane przez rdzennych mieszkańców Piwnicznej, Łomnicy, Rytra i przysiółków, które udało się nagrać do 19 listopada 1952 r.¹³ stanowiły zatem tylko ok. połowy „plonu” dokumentacyjnego pozyskanego na omawianych terenach. Wspomniana już wielobarwność zarchiwizowanego i wybranego do prezentacji repertuaru jest zatem skutkiem dwóch istotnych czynników, jakie miały wpływ na wytworzoną wówczas dokumentację fonograficzną: udział w sesjach osób, które, wytypowane wcześniej przez tzw. „szperaczy” i zaproszone, przybyły na

13 Sygnatury taśm archiwalnych w Zbiorach Fonograficznych: T0831-T0839 (9 taśm).

Fot. 3. Genowefa Śmigowska,
ur. w 1926 r., Piwniczna [numery: 14, 27].

nagranie spoza regionu (organizacja sesji nagraniowych w wybranych miejscowościach i dojazd niektórych wykonawców były ze względów organizacyjnych normą w trakcie realizacji Akcji akceptowaną przez wykonawców, którzy odwiedzali te miejscowości także przy okazji np. targowisk) oraz – o czym wspomina Aleksandra Szurmiak-Bogucka – mniejszy, niż zakładano, udział górali nadpopradzkich w nagraniach spowodowany czynnikami losowymi.

Spośród członków opisanej wyżej Ekipy Krakowskiej nad Popradem w omawianym czasie pracowali Aleksandra Szurmiak i Włodzimierz Poźniak oraz przyszły

małżonek Aleksandry Szurmiak – Kazimierz Bogucki. Dwoje pierwszych badaczy prowadziło indagacje, a ich głosy utrwalono w zapowiedziach nagranych taśm i utworów [pozostawiamy wybrane zapowiedzi w numerach 30, 35, 46, głos K. Boguckiego usłyszymy w numerze 38]. A. Szurmiak przygotowała także podczas rekonesansu do nagrań szkiecowe transkrypcje większości utworów, zachowane w archiwalnych protokołach¹⁴. Kazimierz Bogucki zrealizował więk-

14 Podczas realizacji nagrań niejednokrotnie zapisany wcześniej wątek wykonawcy realizowali z inną melodią. Sami dokumentaliści odnotowali nawet, iż: „[Romik Franciszek, śpiewak z Rytra] zmienia melodie do tych samych tekstów [...]. Melodię [pieśni *A ty młoda pani*] śpiewał bezpośrednio po sobie inaczej. Gdy w kilkanaście minut po podyktowaniu stanął przed mikrofonem, teksty zaśpiewał z innymi melodiami” (fragment charakterystyki wykonawcy sporządzonej w protokole do taśmy

szość nagrań, magnetofon obsługiwał także okazjonalnie Włodzimierz Poźniak. Od 17 listopada do grupy dokumentalistów dołączył (lub zmienił A. Szurmiak w roli prowadzącego nagranie) wspomniany Mieczysław Mirek – on bowiem przygotował i wytypował jako „szperacz” część wykonawców i repertuaru (również utrwalonego w szkicach transkrypcyjnych) ale już spoza regionu górali nadpopradzkich (z Rdziostowa, Jamnicy, Ptaszkowej, Starego Sącza, Biczyc, Witowic i Wojakowej). Ze względu na oszczędność przydzielonej i drogiej wówczas taśmy magnetofonowej, w celu utrwalenia jak największej ilości wykowań pieśniowych i melodycznych zdecydowano się na nagrania krótkie (1-2 zwrotki, aż do ustabilizowania linii melodycznej w wykonaniu – stąd czasem powtórzenia pierwszej zwrotki). Całe teksty zapisywano w protokołach do nagrań¹⁵.

Na podstawie zachowanego w dokumentach fonograficznych dawnego repertuaru muzycznego, a także w oparciu o dostępne pisemne źródła, możemy próbować scharakteryzować muzykę regionu zamieszkałego przez górali nadpopradzkich. Ten nieduży teren otoczony jest sąsiednimi grupami etnicznymi i etnograficznymi, które niewątpliwie miały wpływ na kształtowanie się muzyki górali nadpopradzkich. Przede wszystkim źródła oddziaływać należy się dopatrywać w regionie krakowskim oraz u Lachów sądeckich i u nieco dalej zamieszkałych Łemków z okolic Tylicza, sprzed okresu ich wysiedlania w „Akcji Wisła” oraz na sąsiednich terenach Słowacji¹⁶. Nie można tu mówić o jednolitym repertuarze,

11

nr T0835 przez W. Poźniaka). Zachowana dokumentacja zatem ilustruje, ale i uzupełnia zasób archiwalny o nienagrane wątki melodyczne (np. pieśni nr 22-24 z taśmy T0831). We wspomnianych antologiach (Kulig, Kurzeja, Łomnicka-Dulak, Rzeźnik 2016; 2018) opublikowano np. szkice transkrypcyjne dokonane przez A. Szurmiak przed nagraniem. Łatwo zauważyć, iż różnią się one (w mniejszym lub większym zakresie) od opublikowanych nagrań, są to bowiem inne warianty tych pieśni i melodii [np. numery na płycie 4, 6, 53, 57 to w antologii (2016) odpowiednio numery zapisów ze stron: 252, 162, 370, 377].

15 W niniejszej publikacji Słuchacz i Czytelnik znajdzie transkrypcje wybranych tekstów, dla których spisano dalsze zwrotki, zwłaszcza wątków balladowych i o dłuższej fabule, ale też dla tych, które ze względu na jakość nagrania czy wykonania mogą być nieczytelne.

16 Słuchać to w tekstach niektórych pieśni [23, 26, 29 – wpływy lemkońskie, 46 – słowackie].

Fot. 4. Kapela ze wsi Ryty, 1935 r. [numery: 38, 39, 57, 60-62, 65]. Muzycy od lewej: Józef Gancarczyk, Wincenty Wąsowicz, Jakub Klóska, Józef Kulig, Józef Tokarczyk (dwaj pierwsi muzycy nie pochodzili z Ryty).

który wyodrębniłby charakterystyczne muzyczne cechy tego regionu. Wśród nagranych w latach 50. ubiegłego wieku pieśni znajduje się zaledwie parę przykładów archaicznych ze śladami skal modalnych. Większość to utwory o przebiegu dur-molowej melodyki (Grucela, Szurmiak-Bogucka 2011)¹⁷. Niemniej za szczególnie interesujące i oryginalne przykłady możemy uznać numery [4, 6 (motywy w tej melodii są wspólne z melodiami górali łąckich, wąskozakresowe, o nieregularnym rytmie),

13, 15 (motyw wspólny z góralami łąckimi), 33, 37, 41, 64 (drobna rytmika stwarza podobieństwo tej *nuty* z repertuarem górali podhalańskich), 70, 76, 78].

Na przestrzeni lat śpiewano tu pieśni i liczne przyspiewki, grano i tańczono tańce, których melodie rozpoznajemy również w znacznej części repertuaru wokalnego. Rytmiczne, żywe przyspiewki do tańców, dwu- i czterowersowe, jedno- i wielozwrotkowe, mają układ symetryczny i asymetryczny. Najczęściej są to *krakowiaki* spełniające funkcje weselne, ale wśród zaprezentowanych na płycie zdarzył się również wariant podhalański [40], grany na wzór marsza jaworzyńskiego, charakterystycznego dla całego łuku Karpat. Pojawił się także wariant

17 Informacje zawarte w przywołanym źródle uzupełniam tu i poniżej komentarzami, które zanotowałem podczas wspólnej pracy nad płytą z Aleksandrą Szurmiak-Bogucką, której w tym miejscu pragnę szczególnie serdecznie podziękować za pomoc, gościnę i ogromną życzliwość.

łącki [64] i taniec *ogrodnik*, występujący w Krościenku¹⁸ [65]. Niektóre pieśni posiadają cechę kolistości, charakterystyczną dla pieśni słowackich. Pieśni tego terenu to wielozwrotkowe ballady, pieśni powszechne, zalotne, obrzędowe weselne, a także o charakterze plebejskim i powolne, pasterskie, typowe dla górskich rejonów, zwykle o tęsnej nucie, śpiewane na wzór sygnałowego nawoływania z opadającym kierunkiem linii melodycznej. Wiele pieśni, śpiewanych m.in. podczas *posiadów*, przyjęło melodie taneczne, nie oznacza to jednak, iż każdy taniec, z którego zaczerpnięto melodię do śpiewu pieśni, był charakterystyczny i tańczony przez Górali Nadpopradzkich.

Podstawową – i zapewne najstarszą oryginalną – formą taneczną była i jest na tym terenie polka, której kilka przykładów zaprezentowano na płycie [3, 11 (znana także u Lachów sądeckich), 16 (wersja wokalna zaśpiewana w charakterystyczny sposób na jednym oddechu), 49, 61, 65, 69, 88 (*drobna, drygliwa*; słychać w niej cechy z Gorlic i łemkowskie), 93]. Taniec ten, wykonywany przy wszelkich okazjach, występował tu w różnych odmianach, zwykle poprzedzony był improwizowaną przyśpiewką do muzyki (polka *śpiewano*), bywał nawet popisem sprawności tancerzy lub par (*wściekło* polka [49 z przyśpiewką nr 48]), towarzyszył także tańcom-zabawom z rekwizytami (np. polka *bez stołek, na ławie*). Dopiero w latach późniejszych, na przełomie XIX i XX w. rozwinęły się tańce, dziś opracowane przez choreografów i tańczone przez zespół regionalny „Dolina Popradu”: czardasz (*Madziar*) prawdopodobnie pochodzący ze Słowacji, ze Spisza, tańczony był jeszcze przez czarnych górali w naturalnym kontekście na początku ubiegłego wieku. Ze względu na liczne zbieżne motywy melodyczne w pieśniach nadpopradzkich znane były tu zapewne także tańce chodzone, w tym: *blasiok* – wymiennie: *surok* – dwumiarowy, w szybkim tempie tańczony na weselach i *muzykach* z krokiem odwróconej rytmicznie polki w drugiej części oraz *hanok* – parzysty taniec figurowy, którego obecność na omawianym regionie potwierdzają przekazy starszego pokolenia. Nazwy powyższych

13

18 Sygnatury w Zbiorach Fonograficznych ISPAN odpowiednio: T0831_11.

tańców są dziś już niezrozumiałe. Z przekazów starszej generacji wykonawców wiemy również o występowaniu na tych terenach: tańca *zamiatany* (z charakterystycznym krokiem przypominającym zmiatanie nogą), grupy tańców *dokoła* (to pochodzące z terenów Karpat tańce dziewcząt w metrum parzystym, wykonywane podczas spotkań na pastwiskach, *posiadach*, *muzykach*), parzystego tańca męskiego pasterskiego, tańczonego jeszcze w okresie międzywojennym przez najemnych pasterzy na *wygonach* przy akompaniamencie fujarek i piszczałek. Również w okresie międzywojnia wykonywane były tu tańce *obyrtane* [89-90 tu z echem żydowskiej melodii] – ten szybki taniec w metrum parzystym w żywej praktyce tanecznej górali nadpopradzkich był tańczony przy okazji spotkań towarzyskich i na *muzykach*. Czarni Górale tańczyli też krakowiaki (zwykle wspólne w swym charakterze z krakowiakami lachowskimi) [12 (wersja wokalna), 39, 42 (znany też u górali łąckich), 43-44 (tu melodie znane jako krakowiaki określano niekiedy jako marsze), 47, 50 (tu, ten sam krakowiak/marsz zaprezentowany w numerze 43 określony został przez wykonawców jako polka), 58, 68 (znany u Lachów sądeckich) i 74 (znany też u górali łąckich), 76, 81 (znany u Lachów), 82 (wersja wokalna, znana także u górali łąckich), 91-92 (archaiczny i tradycyjny krakowiak z charakterystycznym descendentálním zakończeniem)], walczyki (figurowe, zwane też *walcerkami*) [57 (znany też u Lachów sądeckich), 62, 80], sztajerki (które przywędrowały tutaj i na tereny sąsiednie aż z Alp Styryjskich) [73 (znany też u Lachów Sądeckich jako *sztajerek staroświecki*)], oberki [17, 53, 77, 87] a nawet mazurki [66].

Tańcom towarzyszyła *muzyka*, dawniej zapewne złożona tylko z instrumentów smyczkowych – skrzypiec (*prymu* i *sekundu*) i basu¹⁹, który dawniej pełnił rolę burdonu rytmicznego. Tę archaiczną cechę, odbieraną dziś jako fałszywe brzmienie, niezestrojenie, zachował basista kapeli z Piwnicznej-Zaczerzyka [3, 17]. W tradycyjnej kapeli omawianego regionu w latach 50., jak

19 Znany budowniczym instrumentów był rzeźbiarz i muzykant Józef Grucela *Juda* (Talar, Łomnicka-Dulak 2015:10).

zaświadcza wspomniany już lutnik, nauczyciel muzyki, regionalista i znany działacz ludowy, Edward Grucela, grano na skrzypcach z harmonią (zwykle heligonką), klarnetem i bębniem z talerzem, charakterystycznym dla muzyki łemkowskiej. W okresie powstawania zespołu regionalnego w miejsce bębna został do składu kapeli włączony charakterystyczny dla Lachów sądeckich kontrabas i okresowo trąbka²⁰. W muzyce pasterskiej dawniej występowały, dziś już nieużywane (poza zespołem), instrumenty takie jak trombity, rogi²¹, fujarki i piszczałki. Dudy, na których gra góral na fotografii z Piwnicznej z ok. 1920 r. (Talar, Łomnicka-Dulak 2018: 46), to zapewne import (być może zakupiony od wędrownego dudziarza żywieckiego – tacy muzycy grywali jeszcze po wojnie na dworcach kolejowych), choć zapewne dawniej – podobnie jak w innych regionach – dudy (w tym rejonie typu żywieckiego) były tu obecne²².

Wspomnienia o dawnych muzykantach zapisano w notatkach z badań terenowych, tych najstarszych, uzupełniających nagrania w Zbiorach Fonograficznych Instytutu Sztuki PAN (poniżej, na podstawie tej dokumentacji, prezentujemy wybór informacji o wykonawcach, których głosy i grę zaprezentowano na płycie) oraz późniejszych, prowadzonych wśród najstarszych mieszkańców regionu m.in. przez Wandę Łomnicką-Dulak, Dariusza Rzeźnika i Andrzeja Tałara:

[...] Szwała, [...] taki był budowlaniec. [...] Grał na listku pięknie, tu z naszymi chłopami, zawsze w niedziele była schadzka. Tam przeważnie pod lipami, bo tu jeszcze nic nie było. Teściu grał na klarnecie, mój małżonek grał na harmonii, na heligonce (co do tej pory w zespole jest), brat jego Gienek grał na akordeonie, no

20 W Piwnicznej od 1928 r. działała orkiestra dęta. Na instrumentarium lokalne mogły mieć też wpływ kapela żydowska (Wdowiak, Talar 2008).

21 Podczas badań terenowych w ramach Akcji Zbierania Folkloru Muzycznego Aleksandra Szurmiak odnalazła w szopie egzemplarz bardzo zniszczonego starego rogu, używanego dawniej przez pasterzy.

22 Informację tę zawdzięczam konsultacji z prof. Zbigniewem Jerzym Przerembskim (zob. także Przerembski 2006: 66; Urban 2002).

Fot. 5. Zwiad etnograficzny, Zaczerzyk, początek lat 90. XX w. Pod chałupą siedzi skrzypek Tadeusz Maślanka, od prawej stoją: Edward Grucela (prymista, przez 35 lat kierownik zespołu *Dolina Popradu*) Eugeniusz Lebdowicz (zbieracz pieśni, gwary, współzałożyciel zespołu, polonista, ale i sekundzista), Wanda Łomnicka-Dulak.

i też na listku. [Piwniczna-Zagrody – przyp. J.J]. [...] Dulok grał na skrzypcach co se je som wystrugał²³ a u Maślanki bywały muzyki [Piwniczna-Zawodzie]. [...] Władek Polański [...] grał na heligonce [Piwniczna-Łomnickie]. [...] A tak w ogóle

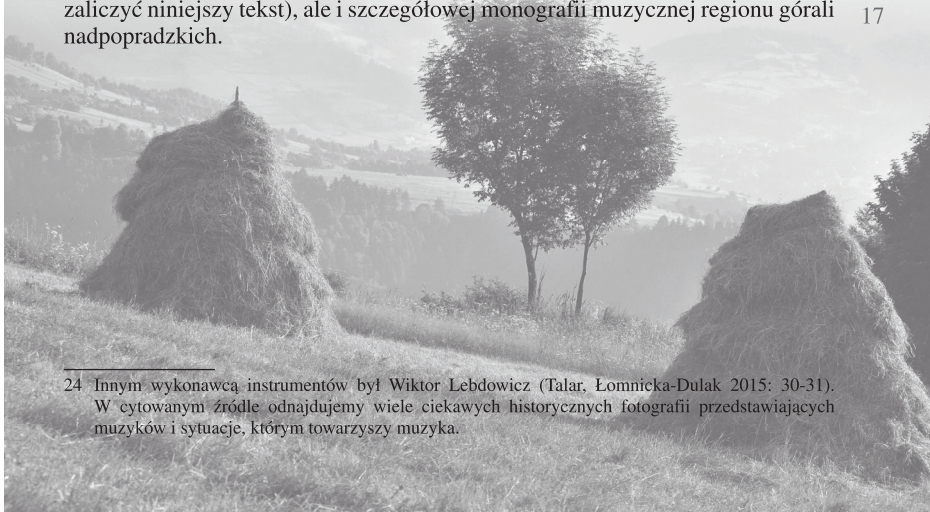
23 Wanda Łomnicka-Dulak wspomina swego Teścia Stanisława, że: „odpatrzył skrzypce od aptekarzówny i zrobił sobie instrument i na nim grał” (na podstawie korespondencji z W. Łomnicką-Dulak).

to ludzie mieli zdolności do muzyki: Na harmonii (heligonce) grół Polański Władek [Piwniczna-Łomnickie] albo Wojtek z Doliny [Piwniczna-Śmigowski] [...], ojciec Dziedzina grół na skrzypcach, brat Jasiek na harmonii [Piwniczna-Łomnickie]. [...] Kazek grął na harmonii, Władek na basach a Staszek znowu grął na bębnie [Piwniczna-Bziniaki]. Antoni Smyda – sekundzysta witał grą dostojników kościelnych [Piwniczna-Borownice] (Talar, Łomnicka 2015: 13; 124; 135; 136; 148, 153²⁴).

Zebrana przez miejscowych działaczy regionalnych bogata dokumentacja: zapisy (także fonograficzne) repertuaru muzycznego, wspomnień, liczne stare fotografie, dostępność dokumentów historycznych i sukcesywnie powiększający się zasób literatury o tematyce regionalnej, uzupełniony o publikowane nagrania historyczne może i powinien stanowić zachętę i inspirację do uporządkowania materiału i opracowania w przyszłości nie tylko przyczynków (do jakich można zaliczyć niniejszy tekst), ale i szczegółowej monografii muzycznej regionu górali nadpopradzkich.

17

24. Innym wykonawcą instrumentów był Wiktor Lebdowicz (Talar, Łomnicka-Dulak 2015: 30-31). W cytowanym źródle odnajdujemy wiele ciekawych historycznych fotografii przedstawiających muzyków i sytuacje, którym towarzyszy muzyka.

Charakterystyka wybranych wykonawców i zespołów:

Jan Kopyciński (ur. 13 grudnia 1914 r., zm. 1 marca 2003 r.)

Całe życie spędził w Piwnicznej. Podczas wojny pracował najpierw w kamieniołomach, a po wysadzeniu mostu nad Popradem przewoził miejscową ludność łódką na drugą stronę rzeki (jako przewoźnik pomagał także uciekającym przed łapanką). Po wojnie był woźnym w Szkole Podstawowej w Piwnicznej.

18 Z żoną Heleną miał 9 dzieci, 21 wnucząt i 5 prawnuków. Był urodzonym gawędziarzem. Dzieci wychowały się, słuchając jego wspomnień o rodzinie (m.in. o jego dziadkach z Krakowa), opowieści o dawnych czasach, a także legend o mamunach, które mieszkały w krzakach. Lubił sobie pośpiewać, zwłaszcza przy okazji rodzinnych spotkań. Jedną z ulubionych piosenek, jeszcze z czasów kawalerskich, to: *Berno jest przepiękny dwór* (Brno wymawiane jako *Berno*). Miał talent plastyczny, pięknie rysował. Ilustrował własnoręcznie każdy list, który pisał do dzieci.

Fot. 6. Jan Kopyciński, ur. w 1914 r., Piwniczna [numery: 4-6, 15, 28, 51, 76, 78].

[na podstawie wspomnień córki Małgorzaty Sztuki]

Kunegunda Kulig (ur. w 1936 r.)

Przysiółek Trześniowy Groń, w którym urodziła się śpiewaczka, położony jest w Beskidzie Sądeckim, na wysokości ok. 1000 m n.p.m. W czasach młodości wykonawczyni – na początku lat 50. XX w. – było tam tylko pięć domostw. Miejskowe dziewczęta słynęły z najpiękniejszych głosów. Kunegunda, która piękny głos odziedziczyła po mamie, śpiewała ze swoimi siostrami przy różnych okazjach rodzinnych, podczas świąt, a także w trakcie wypasu. Dziewczęta śpiewały dwugłosowo; Kunegunda – w zależności od potrzeby – śpiewała pierwszym bądź drugim głosem.

Kunegunda, jako dziecko, uczęszczała do szkoły na Niemcowej, która została opisana przez Marię Kownacką w książce *Szkoła nad obtokami*. Po ukończeniu szkoły pracowała na kolei, w 1957 r. wyszła za mąż i przeprowadziła się do Krynicy. Urodziła dwie córki i trzech synów, którym śpiewała kołysanki i piosenki. Dzieci także przejawiały uzdolnienia muzyczne. Do dziś śpiewają, grają na akordeonie i organach. Jak wspomina jej córka Barbara, gdy jadą razem samochodem, mama od razu zaczyna śpiewać, a gdy usłyszała nagranie sprzed lat – od razu dołączyła, przechodząc płynnie na drugi głos.

19

Kapela z Łomnicy

Kapela została założona przez braci: Bronisława, Stanisława i Hieronima Bołozów oraz Stanisława Mikulca. Anna Stelmach, sąsiadka, której mąż przez pewien czas grywał z kapelą na heligonce, wspomina: „Chłopcy sami się wzięli za granie, stworzyli kapelę. Grywali wszędzie, po weselach, na muzykach. Znani byli na całą okolicę z dobrego muzykowania, ludzie często ich prosili o granie przy różnych okazjach, takich jak *obigrowki*¹ czy potańcówki. Bracia pochodzili z zasłużonej dla Łomnicy rodziny, ich ojciec pisał kronikę przy kościele w Łomnicy, w której jest zawarta historia parafii, są także opisy dotyczące całej miejscowości

1 Nazwą *obigrowka* określana jest zabawa u pana młodego w przeddzień wesela, z kolei *obgrywanie* to witanie muzyką poszczególnych gości weselnych wchodzących do domu weselnego.

Fot. 7. Kapela z Łomnicy, 1948 r. [numery: 43, 44, 49, 50, 53, 91-93]. Muzycy od lewej: Stanisław Bołoz, Hieronim Bołoz, Bronisław Bołoz.

wości. Synowie wywodzili się z gospodarstwa, na ojcowiznie został Bronisław (prowadził gospodarstwo rolne o specjalności hodowla bydła), a Hieronim pracował na poczcie. Znani byli jako ludzie spokojni, zgodni, społeczni”.

Tadeusz Maślanka (ur. 24 stycznia 1926 r., zm. 27 stycznia 1993 r.)

Tadeusz Maślanka był prymistą Kapeli z Zaczerczyka. Był członkiem wszechstron-

nie uzdolnionym, który – jak wspomina jego syn, Czesław – „pomimo ukończenia trzech klas szkoły [podstawowej], potrafił naprawić zegarki, radia, trudnił się także stolarką (wykonywał okna, drzwi, szafy, ławki, stoły etc.). Grę na skrzypcach rozpoczął od młodych lat. Grał z braćmi Skalniakami z Zaczerczyka [Michał ur. w 1903 r. – skrzypce sekund; Stanisław ur. w 1901 r. – bas]. Czasem grywał także z Janem Wróblem z Piwnicznej [klarnet]. Wraz z kapelą grywał na potańcówkach (muzykach) na Piwowarówce, Zaczerczyku i Magurach, a także przy innych okazjach (zapusty, *obigrowki*). Muzycy grali melodie miejscowe, ale też słowackie. Lubił grać; czasem w sobotę, niedzielę, a nawet w dzień powszedni wychodził przed dom i grywał, sam dla siebie. Muzyka niosła się daleko po górach aż po słowacką stronę... Grał pięknie, wszyscy go podziwiali”. Gra Tadeusza Maślanki została uwieczniona w wierszu Wandy Łomnickiej-Dulak pt. *Prymista*:

*Groń, ej, jak groń
przelatuwał smykkiem kieby słonecko po świyrkowyk wiyrchak
późni rękę zawiesił jak jastrząb kie nad doliną stoi
norieście błyskawicą spuścił smycek
zaplakały skrzypecki cardasem
co go z kośby po madziarski stronie przyduł wiat.*
[fragment]

Jakub Klóska (ur. 24 grudnia 1904 r., zm. 21 maja 1976 r.)

Jedną z kapel, które stworzył Jakub Klóska – muzykant, multiinstrumentalista – była Kapela z Rytra. Klóska był samoukiem, grał ze słuchu. Mieszkał w Rytrze w przysiółku Cygański Potok. Z zawodu był rolnikiem, prowadził duże gospodarstwo. Pracował również w kamieniołomie oraz w magazynach zbożowych w Nowym Sączu. Klóska był uczestnikiem kampanii wrześnieowej.

Od najmłodszych lat interesował się muzyką i instrumentami. Jako dziecko, pasąc krowy, brał dwa patyki, z których jeden imitował skrzypce a drugi smycek. I tak w, wyobrażni, wygrywał swo-

Fot. 8. Kapela ze wsi Rytra: od prawej prawdopodobnie Józef Klóska i Jakub Klóska [numery: 38, 39, 57, 60-62, 65].

je pierwsze melodie. Gdy był starszy, sam zbudował sobie pierwszy instrument (na wzór skrzypiec, które widział w szkole), zaś w wieku 55 lat zbudował kolejne skrzypce, na których grał już do końca życia. Wraz z kapelą grał na weselach i zabawach. Był też członkiem zespołu regionalnego w Rytrze, z którym odgrywał m.in. *Ryterskie Wesele*. Jego córki wspominają też, że często organizowano w domu muzyczne spotkania, na które poza Polakami zapraszano także Cyganów.

Kłóska, jako *prym*, grywał m.in. z Wojciechem Kłóską (Strykiem Wojtkiem) – skrzypce *sekund*, Marianem Olszowskim (Mańkiem z Mikołoski) – harmonia, Władysławem Kłóską z Życzanowa – klarnet, a także z Józefem Kłóską (Józkiem z Potoka) – bas.

Wybrana literatura:

Anonim

1952 *Zbierają pieśni ludowe*, w: „Nowiny Rzeszowskie”, 1952 r., nr 41, z dn. 16-17 lutego.

Brylak-Załuska, Maria

2011 *Z etnografii Górali Piwniczańskich. Wybrane zagadnienia kultury materialnej*, w: *Kolory Nadpopradzia. Regionalizm w Piwnicznej*, red. A. Szurmiak-Bogucka, M. Wojtas. Piwniczna Zdrój: Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Piwnicznej-Zdroju, s. 11-33.

Dąbrowska, Grażyna, Władysława

2006 *Taniec w polskiej tradycji*. Leksykon. Warszawa: Muza SA.

Dybiec, Julian

2018 *Franciszek Nowotny*, w: *Popradowa nuta. Górale Nadpopradzcy. Pieśni śpiewane w XIX i XX wieku*, red. P. Kulig, M. Kurzeja, W. Łomnicka-Dulak, D. Rzeźnik. Piwniczna-Zdrój: Stowarzyszenie Górali Nadpopradzkich, s. 318-319.

(eli) – pseudonim autora

1952 *Tam*, „gdzie diabeł mówi dobranoc” w poszukiwaniu piosenek dociera „egzekutor od śpiwki”, w: „Echo Krakowskie”, nr 253, z dn. 22 października, s. 5.

Grucela, Edward; Szurmiak-Bogucka, Aleksandra

2011 *Pieśni Górali Piwniczańskich*, w: *Kolory Nadpopradzia. Regionalizm w Piwnicznej*, red. A. Szurmiak-Bogucka, M. Wojtas. Piwniczna Zdrój: Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Piwnicznej-Zdroju, s. 65-89.

Jackowski, Jacek

2011 *Digitalizacja, opracowanie i udostępnianie dokumentalnych nagrań dźwiękowych zarejestrowanych w ramach Akcji Zbierania Folkloru Muzycznego (1950-1954): Historyczne i ideowe uwarunkowania ogólnopolskiej Akcji Zbierania Folkloru Muzycznego. Digitalizacja, opracowanie i udostępnianie dokumentalnych nagrań*, w: *Chrońmy dziedzictwo fonograficzne* Druga i Trzecia Ogólnopolska Konferencja Fonotek, Radom 2008, Gdańsk 2009. Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Sekcja Fonotek. Biblioteka Narodowa, s. 67-115.

2014 *Zachować dawne nagrania. Zarys historii dokumentacji fonograficznej i filmowej polskich tradycji muzycznych i tanecznych*, cz. 1 (przełom XIX i XX w. – do drugiej wojny światowej). Warszawa: Instytut Sztuki PAN.

2015 *Zachować dawne nagrania. Zarys historii dokumentacji fonograficznej i filmowej polskich tradycji muzycznych i tanecznych*, cz. 2 (1945 r. – do współczesności). Warszawa: Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, Stowarzyszenie Liber Pro Arte.

Jeřábek, Ryszard

1961 *Przyczynek do studiów nad flisactwem i żeglugą w Zachodniej Galicji na początku XIX w.*, w: „Etnografia Polska”, t. 5, s. 260-276.

Kolberg, Oskar

1968 *Góry i Podgórze*, cz. 2. Seria: Oskar Kolberg. *Dziela Wszystkie*, t. 45. Wrocław-Poznań: Polskie Wydawnictwo Muzyczne; Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza.

Kulig, Piotr; Kurzeja, Monika, Łomnicka-Dulak, Wanda; Rzeźnik, Dariusz

2016 *Źródła Pieśni. Górale nadpopradzcy. Pieśni śpiewane w XIX i XX wieku w Piwnicznej i okolicach*. Piwniczna-Zdrój: Stowarzyszenie Górali Nadpopradzkich.

2018 *Popradowa nuta. Górale Nadpopradzcy. Pieśni śpiewane w XIX i XX wieku*. Piwniczna-Zdrój: Stowarzyszenie Górali Nadpopradzkich.

Lebdowiczowa, Maria (opr.)

2018 Eugeniusz Jan Lebdowicz, w: *Popradowa nuta. Górale Nadpopradzcy. Pieśni śpiewane w XIX i XX wieku*, red. P. Kulig, M. Kurzeja, W. Łomnicka-Dulak, D. Rzeźnik. Piwniczna-Zdrój: Stowarzyszenie Górali Nadpopradzkich, s. 324-325.

Łomnicka-Dulak, Wanda

2005 *Matusine słówecka. Słownik gwary górali nadpopradzkich*. Piwniczna-Zdrój: Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury.

Łomnicka-Dulak, Wanda; Krężolek-Paluch, Barbara; Stanko, Przemysław

2016 *Kraina Popradem opasana*. Piwniczna-Zdrój: Urząd Miasta i Gminy Piwniczna-Zdrój.

Przerembski, Zbigniew, Jerzy

2006 *Dudy. Dzieje instrumentu w kulturze staropolskiej*. Warszawa: Instytut Sztuki PAN.

Stamirski, Henryk

1961 *Zarys rozwoju miasta Piwnicznej 1348-1807*. Nowy Sącz: Nowosądeckie Zakłady Przemysłu Terenowego.

Szurmiak-Bogucka, Aleksandra; Wojtas, Michalina (red.)

2011 *Kolory Nadpopradzia. Regionalizm w Piwnicznej*. Piwniczna-Zdrój: Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Piwnicznej-Zdroju.

Talar Andrzej; Łomnicka-Dulak, Wanda

2015 *Nadpopradzki krajobraz wspomnień. Piwnicańskimi ścieżkami w inny świat*. Piwniczna-Zdrój: Towarzystwo Miłośników Piwnicznej.

2018 *W kalejdoskopie dziejów i krajobrazów. Piwniczna 1348-2018*. Piwniczna-Zdrój: Miasto i Gmina Piwniczna-Zdrój.

Urban, Wacław

2002 *Rytno w materiałach źródłowych do końca XVIII wieku*, w: „Rocznik Sądecki”, t. 30, s. 126-138.

Wdowiak, Wojciech; Talar, Andrzej

2008 *Piwniczańscy Żydzi na tle dziejów miasta*. Piwniczna-Zdrój: Flexergis.

Wojtas, Michalina; Grucela, Edward

2011 *Tańce Górali Piwniczańskich <—> Nadpopradzkich zw. Czarnymi Góralami*, w: *Kolory Nadpopradzia. Regionalizm w Piwnicznej*, red. A. Surmiak-Bogucka, M. Wojtas. Piwniczna Zdrój: Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Piwnicznej-Zdroju, s. 43-63.

The Colours of the Poprad melodies
**Archival recordings of traditional music and songs of the Poprad Gorals
from the Phonographic Collection of The Institute of Art of The Polish
Academy of Sciences**

The Poprad Gorals, also known as the Black Gorals, are an ethnic group inhabiting central part of Beskid Sądecki, around the towns such as: Piwniczna, Rytko and Łomnica. It is there, where the documentary recordings were registered.

26 Due to a rather small number of the oldest available phonographic documentation, the authors of the presented choice focused mainly on the threads that are little known today, but representative for the region. The recordings, taken soon after WWII present the colourfulness of the old Poprad note. The repertoire mirrors the many years of contacts with neighbouring ethnographic groups: mainly with Lachy Sądeckie and Gorals from Łącko region as well as Lemkos. Additionally, there were noticeable influences from the territories of the West-Beskidian Piedmont, Zagórze and also from the Slovak Spisz. Assimilation of the continuous repertoire can be credited with a relatively small inaccessibility of the traditional culture of the Poprad Gorals which is interlinked with geographical-historical situation of the region, including the trade routes going through the region, both terrestrial (from Hungary to Cracow) and aquatic (rafting on the Poprad river), as well as the affiliation of the land to Austria-Hungary since 1770 (migration to Spisz) and numerous, seasonal migrations of the inhabitants (field works, service, military service). It turned out that for the culture dynamics the extension of railway and touristic infrastructure, which was connected with discovering a spa character of the region in 19th century, did not remain indifferent. On the other hand, the facts of conservativeness and attachment of the Black Gorals to their tradition and more and more strengthened regionalism favouring the preservation of archaic forms of culture must be clearly emphasized. It is such peculiarity – against the background of neighbouring and migrant repertoire - that the authors of the presented choice tried to present.

They are mainly transcripts of melodies and lyrics collected by the Ethnographic Museum in Cracow (registers from that region dated 1908), the Institute of Art of The Polish Academy of Sciences and the Lesser Poland Centre of Culture SOKÓŁ that form the oldest known documentation of the music of the discussed region. Presented recordings from 1952 are the first phonographic documents preserving music folklore of the region.

It should be highlighted that the generation of performers presented on the album reaches as far as the second half of 19th century (five of them were born before 1900, the oldest born in 1875). This means, regarding time, they interlock with the oldest written documentation which forms a significant source, especially in the layers that were impossible for the transcribers to be written from ear.

The album consists of 93 out 344 music examples that were registered within the framework of The National Polish Folklore Collecting Campaign in Łomnica, Piwniczna and Rytro between 16-19 November 1952. Responsible for production of the recordings were the members of the Crew of Cracow Campaign led by Włodzimierz Poźniak, and having on board people like Aleksandra Szurmiak-Bogucka, Włodzimierz Poźniak and Kazimierz Bogucki. Due to economical reasons and the cost of expensive at that time audio tape that was granted to the crew who wanted to save as many threads as possible, it was decided that only 1-2 strophs would be recorded. The whole lyrics were written down in the transcripts of the recordings.

Not only local musicians and singers were taking part in the documentation sessions, but also performers coming from the surrounding hamlets and more distant towns and villages. Thus, songs and melodies given by the indigenous inhabitants stated only about a half of the documentation 'crop' from 1952. That is why the already mentioned colourfulness of available material is also the result of the participation in the sessions of people who were invited to the recordings outside of the region.

When trying to characterise the music of the Poprad Gorals we should not talk about a consistent repertoire and musically typical features of the region, and that is because of the influences of neighbouring groups that were numerous. Among the recorded songs there can be found only few archaic examples of modal scales. Most are pieces with a major-minor course. However, the most interesting and original examples can be found under numbers [4, 6, 13, 15, 33, 37, 41, 64, 70, 76, 78].

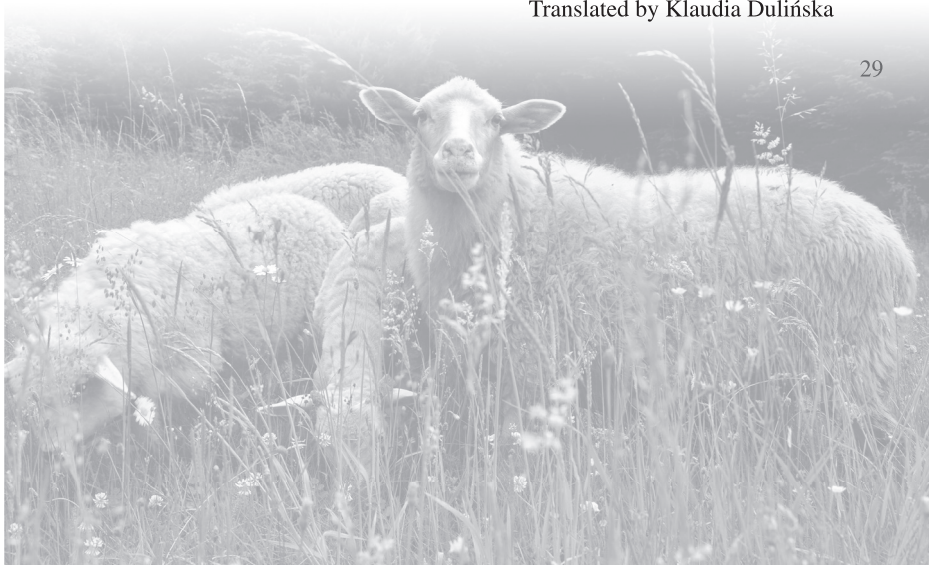
Couplets that accompany dances are mainly in a form of *krakowiak* and serve wedding functions. There is also one Podhale style variant [40] that is played in the style of Jaworzno march that is characteristic for the whole arc of the Carpathian Mountains, as well as Łącko variant [64] and the *ogrodnik* dance that is present in Krościenko [65]. Some of the songs carry a feature of circularity, representative for Slovak songs. Typical are also slow shepherd songs, specific for mountain regions, usually of a wistful note, sung in a style of a signal exhortation with a falling melodic line.

The basic, and probably the oldest original dance form in the region is polka [3, 11, 16, 49, 61, 65, 69, 88, 93] that is present here in many variations. It was usually preceded by an improvised couplet to the band. It could be a display of the dancers' agility (polka dance *wściekło* [49 along with the couplet no 48]) and accompanied dance games with props. It was not until the verge of 19th and 20th centuries that dances excogitated by choreographers and performed by the regional dance troupe "Dolina Popradu" were developed. In the inter-war period the commonly danced were *obyrane* dances [89-90 – here with an echo of a Jewish melody]. The Black Gorals also danced *krakowiak* dances [12, 39, 42, 43-44 (here as march), 47, 50 (here as a polka dance), 58, 68, 74, 76, 81, 82, 91-92], figure waltzes [57, 62, 80], *sztajerek* dances, *oberek* dances [17, 53, 77, 87] or even mazurkas [66].

Dances were accompanied by *muzyka*, that formerly and most probably consisted only of string instruments – violin (*prime* and *second*) and bass that

once played the role of a rhythmic bourdon. This archaic feature, nowadays seen as a false sound, this way of playing out of tune, was preserved by the bass player from the ensemble from Piwniczna-Zaczerzyk [3, 17]. In the 1950s the usual set of ensembles were violin with an accordion (usually a so called 'heligonka'), a clarinet and a drum with a cymbal, typical for Lemkos music. In the period of the development of a regional ensemble the place of a drum was taken by a string bass and a trumpet, representative for Lachy Sądeckie. Instruments such as trembitas, horns, pipes and reeds, that nowadays are out of use (apart from the ensemble), were present in the shepherd music. Bagpipes seen in the photograph from Piwniczna from about 1920 are most probably an import.

Translated by Klaudia Dulińska

Transkrypcje tekstów wybranych pieśni wykonano na podstawie nagrań i dokumentalnych zapisów dalszych zwrotek niezarejestrowanych w nagraniach

13.

1. |:Cztery mile za Warszawą:|
starsza siostra wysła za mąż.

2. |:Wyszła za mąż za mężyka:|
za wielkiego rozbójnika.

3. |:Nigdy w domu nie nocował:|
wciąż po lasach gdzieś polował.

4. |:W nocy, we dnie, we dnie w lesie:|
i skrwawioną chustę niesie.

5. |:Raz jej przyniósł chustę białą:|
całą we krwi obwałaną.

6. |:Andziu moja, wypierz mi ją:|
I na słońcu wysusz mi ją.

7. |:Andzia prała i płakała:|
bo chusteczkę poznawała.

8. |:To chusteczka brata mego:|
wczoraj wieczór zabitego.

9. |:Andziu moja, nie rozpaczaj:|
ciemno było, ja nie zważał.

10. |:Ciemno było, deszczyk rosił:|
ja nie zważał, choć mię prosił.

11. |:Potem nadszedł rok, półtora:|
narodził jej Pan Bóg syna.

12. |:Kotysała i płakała:|
gdy synaczka uśpić miała.

13. |:Lulajże, syneczku mój:|
nie bądź taki jak ojciec twój.

14. |:Na kaski bym cię zsiekała:|
krukom, orłom rozsypała:|

15. |:Mąż to za okienkiem słyszał:|
i ze złości ledwie dyszał.

16. |:Śpiewaj, Andziu, jak śpiewałeś:|
gdy synaczka uśpić miałeś.

17. |:Lulajże, synusiu mój:|
byś był taki jak ojciec twój.

18. |:We winie bym cię kapała:|
i w jedwabie obwijała.

19. |:Ubiierz, Andziu, białą szatkę.:|
pójdiesz ze mną na przechadzkę.

20. |:Dwa lata już z tobą żyłam.:|
na przechadzkę nie chodziłam.

21. |:I wziął ci ją za rączeczkę.:|
i wprowadził do gaiczka.

22. |:Czarne oczy jej wydłubał, :|
białe rączki jej odrąbał.

26.

1. Mam ja szumne zahradecku, cha, cha, cha.
Mam ja szumne zahradecku, parada, parada,
co mi rośnie w pijaweczkę, cir, cir, ciarada.

2. W pijaweczkę drobno wschodzi, cha, cha, cha.
W pijaweczkę drobno wschodzi, parada, parada,
moja miła za mną chodzi, cir, cir, ciarada.

3. W pijaweczkę drobno sadzi, cha, cha, cha.
W pijaweczkę drobno sadzi, parada, parada,
moja miła za mną chodzi, cir, cir, ciarada.

4. Chodzi, chodzi do masztalni, cha, cha, cha.
Chodzi, chodzi do masztalni, parada, parada,
między konie cztery pary, cir, cir, ciarada.

5. Koniczki się polekały, cha, cha, cha.
Koniczki się polekały, parada, parada,
moją miłą pokopały, cir, cir, ciarada.

6. Moja miła leży chora, cha, cha, cha.
Moja miła leży chora, parada, parada,
trza by jechać po doktora, cir, cir, ciarada.

7. Po doktora, po majora, cha, cha, cha.
Po doktora, po majora, parada, parada,
po Janiczka, po frajera, cir, cir, ciarada.

8. Przyszła baba posiłaty, cha, cha, cha.
Przyszła baba posiłaty, parada, parada,
Nie trza było z miłym spaty, cir, cir,
ciarada.

9. Idź mi babo, idź mi z oczu, cha, cha, cha.
Idź mi babo, idź mi z oczu, parada, parada,
Nie spała ja z nikim w nocy, cir, cir,
ciarada.

10. Ani w nocy, ani we dnie, cha, cha, cha.
Ani w nocy, ani we dnie, parada, parada,
lem to kuścik bez południe, cir, cir,
ciarada.

Por. łemkowską pieśń: *Мам я красну заградечку
и-ху-ха (Лемковскы народны співанкы.*
Клівленд 1935: Типографія Лемко-Союза, 64 с.).

30.

1. Cyja to dziewczyna na tom brzezku?
Mo złote litery na fartuszkę.
Cyja to? Moja to, bo ja dó nie chodził
całe lato.

2. Cego ty dziewczyno boso chodzisz?
cego se na butki nie zarobisz?

Ciepłe latko było, zarobić se było
na buciki.

3. Jo ci doł pieniądze na buciki,
a tyś se sprawiła koraliki.
Na co to? Po co to? Ani to na zimę,
ani na lato.

48.

1. Chto wyrwoł, chto wyrwoł
kogutk^uowi piórko?

Całą nocke nie spał,
jeno sobie ciurkał.

2. Oj dana, jeno dana,
nie chce piwnicana,
jeno łomnicaka,
ładnego chodaka.

83.

1. Na^uokoło młyna
rośnie ^uosicyna.

Trzeba by ją wyrąbać, wyrąbać, wyrąbać,
trzeba by ją wyrąbać, wyrąbać trza.

2. Sp^uodobala sie mi

[:Kaśka u mynarza:].

Ino mi jo nie chcą dać, nie chcą dać, nie
chcą dać,

ino mi jo nie chcą dać, nie chcą dać, nie.

3. Dadzo, Jasiu, dadzo,

jesce odprowadzo.

Ino trzeba pocekać, pocekać, pocekać.

Ino trzeba pocekać, pocekać trza.

85.

1. Widziałaś, dziewczyno, tan kamiej nad
w^uodóm?

Jak ^uon bedzie pływoł, ^uożenie sie z tobom.

2. Widzioleś, ty ^uośle, żeby kamiej pływoł?
Mioleś sie nie żenić, p^uo coś u mnie bywoł.

3. Zalecołeś sie mi, chodziłeś do domu,
a jo teraz muse płakać po kryjomu.

Nagrania dokonane w dniach 16-19 listopada 1952 r.¹

Zespół dziewcząt ze wsi Piwniczna przysiółek Zaczerczyk pow. Nowy Sącz – śpiew; nagr. w Piwnicznej

1. W tem hajicku, w tem zelenem, rośnie trawicka – a popular, maiden song [00:42]

Jakub Mos, ur. w 1886 r., Rytko pow. Nowy Sącz, zam. tamże, – śpiew; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

2. Hojze ino, dyna, dyna lepso Kaśka niz Maryna – a social, humorous song [00:16]

Tadeusz Maślanka, ur. w 1926 r. – skrzypce *prym*; **Michał Skalniak**, ur. w 1903 r. – skrzyp-

ce *sekund*; **Stanisław Skalniak**, ur. w 1901 r. – bas; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

3. Polka góralska – a dance tune [00:29]

Jan Kopyciński, ur. w 1914 r., Piwniczna, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej

4. Zagrejczień mi, zagrejczie, jaworowe łupy – a dance couplet (ŻP, s. 252²) [00:20]

5. Kaczmareczka nasza dobrze sobie żyje – a popular, social song (ŻP, s. 58) [00:19]

6. Nie bede jo siecki rezoł, bo jo wcora nie wiecezoł – a dance couplet [00:18]

Michał Dziubiński, ur. w 1904 r., Wierchomla Wielka pow. Nowy Sącz, zam. tamże – skrzypce; nagr. w Łącku-Wolakach, pow. Nowy Sącz

7. *Nie beda robił ani spał* – an instrumental piece [00:14]

Honorata Kuc, ur. w 1905 r., Łomnica pow. Nowy Sącz, zam. Wierchomla pow. Nowy Sącz – śpiew; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

8. Mamusi moja, kura jajo mo – a popular, social song [00:18]

Jan Olszowski, ur. w 1909 r., Roztoka Ryterska pow. Nowy Sącz, zam. Rytko pow. Nowy Sącz, – śpiew; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

9. Hej, w niedzielo rano posed chłop po siano – a humorous song [00:19]

1 Dane administracyjne podano na podstawie archiwalnych protokołów, zatem w oparciu o podział administracyjny obowiązujący w czasie, gdy dokonywano nagrań.

2 Zob. transkrypcję całego tekstu w ŻP – *Źródła Pieśni. Górale Nadpopradzcy*, 2016, s. 252.

Władysław Szewczyk, ur. w 1899 r., Biczycze pow. Nowy Sącz, zam. tamże – skrzypce, śpiew; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

10. Jak jo beda w polu lezoł – a popular, social song [00:39]

11. Hej, hej, nie chcō k^uonie b^uobu – a popular song [00:33]

Zofia Zbyszowska, ur. w 1930 r., Rytko pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

12. Śpiewaj, ptaszku, w lasku – a popular song about fate [00:18]

Stefania Fiedor, ur. w 1905 r. Łomnica pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Łomnicy

13. Cztery mile za Warszawą – a ballad [00:44]

Genowefa Śmigowska, ur. w 1926 r., Piwniczna przysiółek Śmigowskie pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej

34 14. Z tamtej strony gajka zieleni się trawka – a Christmas song sung during wassailing (ŻP, s. 10) [00:17]

Jan Kopyciński, ur. w 1914 r., Piwniczna, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej

15. A ja sobie chłopok gminny (PN, s. 57³) [00:24]

Michał Jasnos, ur. w 1875 r., Iwkowa pow. Brzesko, zam. Witowice Dolne pow. Nowy Sącz – śpiew; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

16. Ja do Kasie, ni ma Kasie – a social, autoironic song [00:17]

Tadeusz Maślanka, ur. w 1926 r., – skrzypce *prym*; **Michał Skalniak**, ur. w 1903 r., – skrzypce *sekund*; **Stanisław Skalniak**, ur. w 1901 r., – bas; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

17. Oberek – a dance tune [00:34]

3 Zob. transkrypcję tekstową w: PN – Popradowa Nuta. *Górale Nadpopradzcy. Pieśni śpiewane w XIX i XX wieku*, 2018, s. 57.

Zofia Gwóźdź, ur. w 1934 r., Witowice Górne pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

18. Scelił pieron w diabła – a courtship and bachelor song [00:18]

Jan Szyszka, ur. w 1914 r., Rytko pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

19. Ja już więcej p^o tych górach spacerował nie będę – a soldier's song (PN, s. 87) [00:36]

Michał Jasnos, ur. w 1875 r., Iwkowa pow. Brzesko, zam. Witowice Dolne pow. Nowy Sącz – śpiew; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

20. Zaświeć mi, miesiącku, rozkiem do stodoły – a popular, social song [00:30]

21. Tyle sie uciesza, co sobie zaśpiewom – a popular, social dance couplet [00:15]

22. Dziadek z wielgij zarazy babkę kopnął pięć razy – a popular fairground song [00:44]

Zespół dziewcząt ze wsi Piwniczna przysiółek Zaczerczyk pow. Nowy Sącz – śpiew; nagr. w Piwnicznej

23. Kamerad, kamerad, na breżku meszkamy – a soldier's song (ŻP, s. 57) [00:24]

Jakub Mos, ur. w 1886 r., Rytko pow. Nowy Sącz; nagr. w Piwnicznej, pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej

24. Dzie ty idzies, dziewczyno? Do stodoły po siano – a courtship song [00:14]

Zespół dziewcząt ze wsi Piwniczna przysiółek Zaczerczyk pow. Nowy Sącz – śpiew; nagr. w Piwnicznej

25. Nie chodź koło róży, nie okręcaj kwiatu – a courtship song (ŻP, s. 163) [00:31]

26. Mam ja szumne zahradeczku, cha, cha, cha! – a courtship song [00:27]

Genowefa Śmigowska, ur. w 1926 r., Piwniczna przysiółek Śmigowskie, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej

27. Żebyś ty wiedziała, jaki ja miłośny – a courtship song [00:21]

Jan Kopyciński, ur. w 1914 r., Piwniczna, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej

28. Na bitem gościejcu i na bityj dródze – a courtship dance song (ŻP, s. 31) [00:14]

Stefania Fiedor, ur. w 1905 r. Łomnica pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Łomnicy

29. Depczij, depczij, hardy chłopcze – a courtship song (PN, s. 42) [00:14]

30. Cyja to dziewczyna na tom brzezku – a courtship song [00:17]

Zofia Zbyszowska, ur. w 1930 r., Rytko pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

31. Jagem jechał z Kołomyji – a courtship song [00:16]

Jan Szyszka, ur. w 1914 r., Rytko pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

32. Moja matka z malinioka – a bachelor song (ŻP, s. 157) [00:15]

Stefania Fiedor, ur. w 1905 r. Łomnica pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Łomnicy

36 33. Spałaby jo, spała, na te corne ńocka – a love song (ŻP, s. 244) [00:16]

Kunegunda Kulig, ur. w 1936 r., Piwniczna przysiółek Trześniowy Gron pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Łomnicy pow. Nowy Sącz

34. Oj, siała baba barwinek (ŻP, s. 167) [00:22]

Rozalia Mosowa, ur. w 1905 r., Rytko pow. Nowy Sącz – śpiew; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

35. Ażebyś ty, Wojtku, wiedział – a courtship social song [00:40]

Kunegunda Kulig, ur. w 1936 r., Piwniczna przysiółek Trześniowy Groń, zam. tamże – śpiew; nagr. w Łomnicy pow. Nowy Sącz

36. Piesku mój, piesku mój, piesku mój kudłaty – a matchmaking song [00:23]

Stefania Fiedor, ur. w 1905 r., Łomnica pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Łomnicy

37. Wystrzelół, wystrzelół z nowego pistola – a wedding song [00:16]

Kapela z Rytra pow. Nowy Sącz: Józef Kulig, ur. w 1913 r. – skrzypce *prym*; **Jakub Klóska**, ur. w 1904 r. – skrzypce *sekund*; **Józef Klóska**, ur. w 1912 r. – bas; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

38. Marsz weselny – a wedding march [01:36]

39. Krakowiak weselny – a dance tune [00:33]

Michał Dziubiński, ur. w 1904 r., Wierchomla Wielka pow. Nowy Sącz, zam. tamże – skrzypce; nagr. w Łąku-Wolakach, pow. Nowy Sącz

40. Taniec zwany słowackim Marszem jaworzyńskim – a dance tune [00:26]

Stefania Fiedor, ur. w 1905 r., Łomnica pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Łomnicy

41. Oj, siadaj, siadaj, dziywcę, kochane – a wedding song sung while going to the church (ZP, s. 37) [00:17]

Władysław Szewczyk, ur. w 1899 r., Biczycze pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew, 37
skrzypce; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

42. Krakowiak *Idziemy, idziemy, dróżecki nie wiemy* – a dance couplet and tune [00:50]

Stanisław Bołoz, ur. w 1928 r., Łomnica pow. Nowy Sącz – skrzypce *prym*; **Bronisław Bołoz**, ur. w 1922 r., Łomnica, zam. tamże – harmonia; **Stanisław Mikulec**, ur. w 1924 r., zam. Łomnica – klarnet; **Hieronim Bołoz**, ur. w 1930 r., Łomnica – bęben; nagr. w Łomnicy
43. Marsz weselny po wyjściu z kościoła – a wedding march played during going from the church [00:21]

44. Marsz weselny przed domem – a wedding tune played in front of the house [00:23]

Władysław Szewczyk, ur. w 1899 r., Biczycze pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew, skrzypce; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

45. Chodzony chłopski *Kiedy będzie p'o dyscu p'og'oda* – a dance tune [00:56]

Kazimierz Dulak, ur. w 1891 r., Piwniczna-Zaczerzyk pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej

46. Hosa, hosa, hopsasa, kazdy swojy potrasa – a dance couplet [00:26]

Władysław Szewczyk, ur. w 1899 r., Biczycze pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew, skrzypce; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

47. Krakowiak *A jo sobie p'odrygom z wolówatom Jadwigom* – a dance couplet and tune [00:23]

Stefania Fiedor, ur. w 1905 r. Łomnica pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Łomnicy

48. Chto wyrwoł, chto wyrwoł k'ogut'owi piórko – a couplet [00:18]

Stanisław Bołoz, ur. w 1928 r., Łomnica pow. Nowy Sącz – skrzypce *prym*; **Bronisław**

Bołoz, ur. w 1922 r., Łomnica, zam. tamże – harmonia; **Stanisław Mikulec**, ur. w 1924 r.,

Łomnica – klarnet; **Hieronim Bołoz**, ur. w 1930 r., Łomnica – bęben; nagr. w Łomnicy

49. Polka *Przeklełam cie wódko* – a dance tune [00:18]

50. Polka *Do góry, do góry ty konisiu bury* – a dance tune [00:14]

Jan Kopyciński, ur. w 1914 r., Piwniczna, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej

51. Dobro jes furmanka z konisia kasztanka – a couplet (ŻP, s. 52) [00:12]

Honorata Kuc, ur. w 1905 r., Łomnica pow. Nowy Sącz, zam. Wierchomla pow. Nowy Sącz – śpiew; nagr. 1952 r. Łącko-Wolaki, pow. Nowy Sącz

52. Otwieraj, mamuś, otwieraj – sung befor capping [00:12]

Stanisław Bołoz, ur. w 1928 r., Łomnica pow. Nowy Sącz – skrzypce *prym*; **Bronisław**

Bołoz, ur. w 1922 r., Łomnica, zam. tamże – harmonia; **Stanisław Mikulec**, ur. w 1924 r.,

Łomnica – klarnet; **Hieronim Bołoz**, ur. w 1930 r., Łomnica pow. Nowy Sącz – bęben;

nagr. w Łomnicy

53. Oberek oczepinowy – a dance tune [00:22]

Honorata Kuc, ur. w 1905 r., Łomnica pow. Nowy Sącz, zam. Wierchomla pow. Nowy

Sącz – śpiew; nagr. 1952 r. Łącko-Wolaki, pow. Nowy Sącz

54. Oj, chmielu, chmielu – a capping song [00:15]

Michał Dziubiński, ur. w 1904 r., Wierchomla Wielka pow. Nowy Sącz, zam. tamże –

skrzypce; nagr. 1952 r. Łącko-Wolaki, pow. Nowy Sącz

55. Oj, chmielu, chmielu – an instrumental version of the capping song [00:20]

Honorata Kuc, ur. w 1905 r., Łomnica pow. Nowy Sącz, zam. Wierchomla pow. Nowy Sącz – śpiew; nagr. 1952 r. Łącko-Wolaki, pow. Nowy Sącz
56. Zapłakała pani młodo rzewliwie – a capping song [00:18]

Kapela z Rytra pow. Nowy Sącz: Józef Kulig, ur. w 1913 r. – skrzypce *prym*; **Jakub Klóśka**, ur. w 1904 r. – skrzypce *sekund*; **Józef Klóśka**, ur. w 1912 r. – bas; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz
57. Walczył *Świeć, miesięczku, świeć mi jasno* – an instrumental piece [00:45]

Władysław Szewczyk, ur. w 1899 r., Biczycze pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew, skrzypce; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz
58. Krakowiak *A cy my to, cy my nie "ojcoskie syny* – a dance couplet and tune [00:38]

Michał Jasnos, ur. w 1875 r., Iwkowa pow. Brzesko, zam. Witowice Dolne pow. Nowy Sącz – śpiew; nagr. w Piwnicznej
59. Panie młody nas, a wyjdźcie z kwatryreckom – a wedding song [00:16]

Kapela z Rytra pow. Nowy Sącz: Józef Kulig, ur. w 1913 r., – śpiew, skrzypce *prym*; **Jakub Klóśka**, ur. w 1904 r., – skrzypce *sekund*; **Józef Klóśka**, ur. w 1912 r., – bas; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz
60. Myślałaś, pani młoda, że ci będzie lepiej – a wedding song [00:10]
61. Skąd ty, Jasiu, jedziesz? – a popular song [00:10]
62. Walczył *Ej, szwagiereczku ostry* – an instrumental piece [00:38]

Kazimierz Dulak, ur. w 1891 r., Piwniczna-Zaczerzyk pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej
63. Ma dziewczyna zawierucha – a humorous couplet [00:09]
Stefania Fiedor, ur. w 1905 r., Łomnica pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Łomnicy
64. Jo staramu nie wierzyła – a couplet [00:15]

Kapela z Rytra pow. Nowy Sącz: Józef Kulig, ur. w 1913 r., – śpiew, skrzypce *prym*; **Jakub Klóśka**, ur. w 1904 r., – skrzypce *sekund*; **Józef Klóśka**, ur. w 1912 r., – bas; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz
65. Z góry jedź, z góry jedź, na dolinie hamuj – a dance couplet and tune [00:09]

Zofia Gwóźdź, ur. w 1934 r., Witowice Górne pow. Nowy, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

66. *Oj, dzisiaj sie ucieszmy* – a social song about entertainment and daily work [00:18]

Piotr Marszałek, ur. w 1906 r., Jamnica pow. Nowy Sącz, zam. tamże – skrzypce; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

67. *Oj, nieraz ja se, nieraz, bez potocek* [przelaz] – an instrumental piece [00:27]

68. *Krakowiak* – a dance tune [00:30]

Michał Dziubiński, ur. w 1904 r., Wierchomla Wielka pow. Nowy Sącz, zam. tamże – skrzypce; nagr. 1952 r. Łącko-Wolaki, pow. Nowy Sącz

69. *Polka marszowa* – a dance tune [00:17]

70. *Wesele sie kończy, bieda sie zaczyna* – an instrumental piece [00:12]

Zofia Zbyszowska, ur. w 1930 r., Rytko pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

71. *Róże wykopią, nie będzie rośła* – a song about wife's fate (ŻP, s. 216) [00:33]

Józefa Polańska, ur. w 1925 r. Rytko przysiółek Sucha Struga pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

72. *Dobry wieczór, moja zonko* – a couplet about cruel husband (PN, s. 7) [00:34]

Piotr Marszałek, ur. w 1906 r., Jamnica pow. Nowy Sącz, zam. tamże – skrzypce; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

73. *Sztajerek* – a dance tune [00:32]

74. *Krakowiak Jak ja se pojade* – a dance tune [00:24]

Zofia Gwóźdź, ur. w 1934 r., Witowice Górne pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

75. *Żeby ja wiedziała, gdzie mój stary pije* – a family song [00:24]

Jan Kopyciński, ur. w 1914 r., Piwniczna, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej

76. *Skaroleś mie, Boże, za te wielkie zbytki* – a couplet about fate and unfortunate marriage decision [00:19]

Piotr Marszałek, ur. w 1906 r., Jamnica pow. Nowy Sącz, zam. tamże – skrzypce; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz
77. Oberek – a dance tune [00:26]

Jan Kopyciński, ur. w 1914 r., Piwniczna, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej
78. Zostańciez mi zdrowi, wszystkie śtyry węgła – a couplet about fate and wife's malady [00:19]

Jakub Mos, ur. w 1886 r., Rytro pow. Nowy Sącz, zam. tamże, – śpiew; nagr. w Piwnicznej
79. Ej, sieje sie, sieje sie, tralala, taterecka po lesie – a song sung by a widower (PN, s. 74) [00:23]

Antonina Szoldrowska, ur. w 1903 r., Przyszowa pow. Limanowa, zam. Stary Sącz pow. Nowy Sącz – śpiew; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz
80. Oj, szkoda, dziewczyno, te twoje urody – a song about unfortunate marriage with older man [00:24]

41

Piotr Marszałek, ur. w 1906 r., Jamnica pow. Nowy Sącz, zam. tamże – skrzypce; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz
81. Krakowiak *Ej, przecioz jo se, przecioz* – a dance tune [00:24]

Antonina Szoldrowska, ur. w 1903 r., Przyszowa pow. Limanowa, zam. Stary Sącz pow. Nowy Sącz – śpiew; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz
82. Popod moje okna, popod moje ściany – a courtship, dance (krakowiak) song [00:30]
83. Naokoło młyna rośnie "osicyna – a courtship song [00:30]

Zofia Gwóźdź, ur. w 1934 r., Witowice Górne pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz
84. Zagrej mi, muzyczko, choć mnie nie znasz – a courtship and bachelor song [00:19]

Antonina Szoldrowska, ur. w 1903 r., Przyszowa pow. Limanowa, zam. Stary Sącz pow. Nowy Sącz – śpiew; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz
85. Widziałś, dziewczyno, tan kamiej nad w"odóm – a courtship song [00:21]

Zofia Gwóźdź, ur. w 1934 r., Witowice Górne pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

86. Zachodzi słoneczko za wysokie wrota – a maid song [00:16]

Piotr Marszałek, ur. w 1906 r., Jamnica pow. Nowy Sącz, zam. tamże – skrzypce; nagr. w Piwnicznej pow. Nowy Sącz

87. Oberek – a dance tune [00:29]

Michał Dziubiński, ur. w 1904 r., Wierchomla Wielka pow. Nowy Sącz, zam. tamże – skrzypce; nagr. 1952 r. Łącko-Wolaki, pow. Nowy Sącz

88. Polka drobna – a dance tune [00:20]

89. Obertany – a dance tune [00:20]

90. Obertany – a dance tune [00:19]

Katarzyna Fiedor, ur. w 1876 r., Łomnica pow. Nowy Sącz, zam. tamże – śpiew; **Stanisław Bołoz**, ur. w 1928 r., Łomnica pow. Nowy Sącz – skrzypce prym; **Bronisław Bołoz**, ur. w 1922 r., Łomnica pow. Nowy Sącz, zam. tamże – harmonia; **Stanisław Mikulec**, ur. w 1924 r., Łomnica pow. Nowy Sącz – klarnet; **Hieronim Bołoz**, ur. w 1930 r., Łomnica pow. Nowy Sącz – bęben; nagr. 1952 r. Łącko-Wolaki, pow. Nowy Sącz

91. Piłaby jo, piła – a couplet and dance tune [00:34]

92. Pasłaby jo "owce, pasłabym barany – a couplets and dance tune [00:39]

93. Moje dziewczca, puś mie, puś – a couplet and dance tune [00:34]

